

УДК 378

Кравчина Тетяна Володимирівна
кандидат психологічних наук, доцент
кафедра іноземних мов
Хмельницький національний університет, Україна

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ РОЛЬОВИХ ІГОР НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Використання ігрового методу на уроках іноземної мови створює сприятливу психологічну атмосферу спілкування і допомагає учням побачити в іноземній мові реальний засіб спілкування. Саме у грі учень вільно імпровізує, виступає в ролі активного співрозмовника. Рольові ігри позитивно впливають на формування пізнавальних інтересів учнів, сприяють свідомому засвоєнню іноземної мови, розвитку таких якостей, як самостійність, ініціативність; вихованню почуття колективізму.

Ключові слова: гра, мова, методика навчання, комунікативна діяльність, технології

Вступ. Однією з актуальних проблем сучасної методики викладання іноземних мов є організація навчання дітей різних віків за допомогою ігор. Актуальність даної проблеми викликана цілим рядом чинників. По-перше, інтенсифікація учбового процесу ставить задачу пошуку засобів підтримки у учнів інтересу до матеріалу і активізації їх діяльності, що вивчається, протягом всього заняття. Ефективним засобом рішення цієї задачі є учбові ігри. По-друге, однією з найважливіших проблем викладання іноземної мови є навчання усної мови, що створює умови для розкриття комунікативної функції мови яка дозволяє наблизити процес навчання до умов реального навчання, що підвищує мотивацію до вивчення іноземної мови. Залучення дітей в усну комунікацію може бути успішно здійснено в процесі ігрової діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Даним питанням займаються такі відомі науковці, як Л.Артемова, Д.Ельконін, Н.Кудикіна, О.Негневицька, С.Перкас, К.Ушинський, В.Філатов. запевняє, що кожне заняття з іноземної мови може стати цікавим, захоплюючим, результативним, якщо буде проводитись у формі гри. Сучасні вітчизняні (Е.Аргустяніц, О.А.Колесникова, Г.Фролова, О.Шадрина) і закордонні дослідники (J.C.Sherwefeger, H.Rosenbuch, M.Knight) вважають, що оволодіння формами усного іншомовного спілкування можливо тільки за допомогою ігор, причому успішність гри залежить від рівня і старанності її підготовки, правильності організації, регулярності застосування даного прийому навчання і, звичайно, від майстерності вчителя та його відданості власній справі. У рамках поглядів психолога А.Леонтьєва, рольовим іграм притаманні такі якості, як максимальне наближення до реальних життєвих ситуацій, широка самостійність учасників гри, прийняття рішень в умовах творчого змагання [1, с.73]. Отже, видатні педагоги та психологи закономірно вважають рольову гру одним із найефективніших методів формування та розвитку навичок спонтанного мовлення. Рольові ігри також сприяють розвитку уяви, виховують такі риси характеру, як впевненість у собі, уміння та бажання спілкуватись у різних обставинах. Методисти радять використовувати рольові ігри при вивченні будь-якої теми як на уроці, так і в позаурочний час [2, с.89].

Визначення мети та завдань дослідження. Мета даної статті полягає у теоретичному обґрунтуванні значимості використання рольових ігор на початковому ступені навчання англійської мови, а також у розробці методики проведення рольових ігор.

Виклад основного матеріалу дослідження. У методичній літературі рольова гра визначається як

спонтанна поведінка учнів, їхня реакція на поведінку інших людей, які беруть участь у гіпотетичній ситуації. Рольова гра - це своєрідний навчальний прийом, за якого учень повинен вільно говорити в рамках заданих обставин, виступаючи в ролі одного з учасників іншомовного спілкування [3, с.239]. Обов'язковим елементом рольової гри є розв'язання проблемної ситуації, вирішення тієї чи іншої проблеми, що забезпечує максимальну активізацію комунікативної діяльності учнів. Пошук шляхів вирішення поставленого завдання обумовлює природність спілкування. Постановка проблеми й необхідність її розв'язання сприяє розвитку критичного мислення, а необхідність ретельного продумування ситуації, пошуку рішення розвиває логічне мислення, уміння аргументувати й переконувати співрозмовника [4, с.81].

У людській практиці рольова гра виконує такі функції: 1) розважальну (це основна функція гри – розважити, надихнути, викликати інтерес); 2) комунікативну (опанування діалектикою спілкування, самореалізація в грі); 3) терапевтичну (подолання різних труднощів, які виникають в інших видах життєдіяльності); 4) діагностичну (виявлення відхилень від нормативної поведінки, самопізнання в процесі гри); 5) корекційну (внесення позитивних змін у структуру особистісних показників); 6) міжнаціональної комунікації (засвоєння єдиних для всіх людей соціально-культурних цінностей); 7) соціалізації (включення в систему суспільних відносин, засвоєння соціальних норм) [3, с.111].

У навчальному процесі з іноземної мови виявляються такі функції рольової гри, як навчальна, мотиваційно-збуджувальна, орієнтуюча, компенсаторна, виховна тощо.

Розглянемо сутність перелічених функцій дещо докладніше.

Рольова гра виконує навчальну функцію, оскільки вона виступає як особлива вправа, метою якої є оволодіння навичками й уміннями діалогічного мовлення в умовах міжособистісного спілкування. Рольова гра реалізує мотиваційно-збуджувальну функцію, тому що вона приводить у дію механізми мотивації. Як модель міжособистісного спілкування гра викликає потребу в ньому, стимулюючи інтерес учнів до участі в іншомовному спілкуванні. Орієнтуюча функція рольової гри виявляється в тому, що вона орієнтує учнів на планування власної мовленнєвої поведінки й передбачення поведінки співрозмовника, розвиває вміння оцінювати вчинки (свої та інших). Компенсаторна функція означає, що рольова гра дає змогу розв'язувати протиріччя, які виникають між потребою учня виконати мовленнєву дію і неможливістю здійснити операції, котрих вимагає

дія; завдяки розширенню контексту діяльності учнів урахується їх прагнення виглядати дорослими. Виховна функція реалізується завдяки тому, що через рольову гру забезпечується всебічний вплив на учнів. Рольова гра сприяє формуванню позитивних якостей особистості, активної життєвої позиції учня в колективі [5, с.147].

Науковці виокремлюють такі переваги використання рольових ігор: 1) учні використовують мовний матеріал у ситуаціях, близьких до реального життя; 2) такий вид ігор дозволяє оволодіти навчальним матеріалом й усвідомлено засвоїти специфіку його використання в мовленні в процесі закріплення; 3) рольові ігри розвивають і вдосконалюють мовленнєво-розумову діяльність і створюють умови психологічної готовності до спілкування; 4) в учнів з'являється бажання спілкуватися іноземною мовою після уроків, тобто ігри стимулюють внутрішню мотивацію до вивчення мови; 5) рольові ігри максимально стимулюють активність учнів, що є необхідним для досягнення мети гри; 6) в учнів є можливість використовувати мову самостійно, без прямого контролю з боку вчителя, крім того, школярі охоче концентруються на роботі, оскільки самі окреслюють свій внесок у роботу під час гри; 7) проведення ігор стимулює дисципліну учнів – жоден учень, якому цікаво те, що він робить, не буде порушувати поведінку [6, с.10].

О.Щербак підкреслює, що рольові ігри вигідно відрізняються від інших методів навчання тим, що дозволяють учням бути причетними до розробки вивчуваної теми, дають можливість їм ніби "прожити" деякий час у ролі когось іншого, спробувати свої сили в конкретних життєвих ситуаціях. При цьому дослідник підкреслює, що рольові ігри не замінюють традиційних методів навчання, а раціонально їх доповнюють. Основним критерієм, який зясовує правильність використання рольових ігор у навчальному процесі, є досягнення мети навчання з урахуванням умов, у яких буде проходити процес навчання. Доцільність використання рольових ігор у навчально-виховному процесі, на думку науковця, доводять наступні обставини: 1) підвищення інтересу до навчальних занять і взагалі до тих проблем, які розглядаються в процесі гри; 2) зростання пізнавального інтересу в процесі навчання (учні засвоюють та утримують більшу кількість інформації, яка базується на прикладах конкретної діяльності, що сприяє формуванню в учасників гри навичок прийняття рішень); 3) позитивний вплив рольових ігор на ставлення учнів до навчального процесу та інших форм занять; 4) зміна ставлення учнів до тих конкретних ситуацій, які служили предметом гри, до людей, котрі були персонажами в грі; 5) оптимізація самооцінки учнів: вона стає більш об'єктивною, іноді змінюється й оцінка можливостей інших людей; 6) покращення взаємин учнів і вчителя [4, с.88].

Рольова гра повинна відповідати таким вимогам [7, с.31]: 1) гра повинна стимулювати мотивацію навчання, викликати в школярів інтерес і бажання гарно виконати завдання, їй варто проводити на основі ситуації, адекватної реальної ситуації спілкування; 2) рольову гру потрібно добре підготувати і чітко організувати з погляду як змісту, так і форми; 3) рольова гра повинна бути прийнята всією групою; 4) вона неодмінно проводиться в доброзичливій, творчій атмосфері, викликає в школярів почуття задоволення, радості; 5) гра організовується таким чином, щоб учні могли активно спілкуватися, з максимальною ефективністю використовуючи мовний матеріал, що відпрацьовується; 6) учитель неодмінно повинен вірити у ефективність рольової гри. Роль вчителя в

процесі підготовки і проведення гри постійно змінюється. Якщо на початковій стадії роботи вчитель активно контролює діяльність учнів, то поступово він стає лише спостерігачем.

Під час підготовки до уроку, на якому застосовуватиметься гра, необхідно продумати наступні питання методики: 1. Мета гри. Які вміння та навички в галузі англійської мови учні засвоюють у процесі гри? Якому моменту гри треба приділити особливу увагу? Які інші виховні цілі переслідуються під час проведення гри? Кількість гравців. 2. Які матеріали знадобляться для гри? 3. Як із найменшою витратою часу ознайомити дітей із правилами гри? 4. На який час має бути розрахована гра? Чи буде вона цікавою, захоплюючою? 5. Яким чином забезпечити участь усіх учнів класу у грі? 6. Як організувати спостереження за дітьми, щоб з'ясувати, чи всі включилися до гри? 7. Які зміни можна внести до гри, щоб підвищити інтерес та активність дітей? 8. Які висновки слід повідомити учням на завершення гри?

Під час організації ігор необхідно дотримуватися наступних правил: 1) правила гри мають бути простими, чітко сформульованими, а зміст запропонованого лінгвістичного матеріалу – доступним для розуміння школярів; 2) гра повинна давати підстави для розумової діяльності; 3) дидактичний матеріал, який використовується під час гри, повинен бути зручним у використанні і наявним у кожного учня; 4) кожний учень повинен бути активним учасником гри, оскільки тривале очікування своєї черги знижує інтерес; 5) якщо на уроці проводиться кілька ігор, то легкі та важкі за навчальним змістом повинні чергуватися.

М.Стронін пропонує таку класифікацію ігор у відповідності до мовних навичок, формуванню яких вони сприяють: граматичні; лексичні; фонетичні; орфографічні; аудитивні; мовні. Як бачимо, рольові ігри можуть бути лише лексичними, аудитивними та мовними, тому що саме вони мають можливості для тренування учнів у вживанні лексики в ситуаціях, близьких до реального життя, навчання розуміння учнями змісту висловлювань, розвитку слухової та мовної реакції, навчання учнів послідовно, логічно і творчо використовувати отримані мовні навички, виражати свої думки. Вони в свою чергу поділяються на певні групи за змістом.

Р.Мільруд пропонує таку класифікацію рольових ігор: 1) ігри побутового змісту; 2) ігри казкового змісту; 3) імітаційні рольові ігри; 4) пізнавальні рольові ігри; 5) рольові ігри ділового змісту; 6) рольові ігри світоглядного змісту.

Ролі, які виконують учні, також мають свою класифікацію. Про неї важливо пам'ятати тому, що рольові ігри є ефективними лише в умовах правильного відбору та розподілення ролей. М.Ар'ян пропонує враховувати такі групи ролей, як: 1) соціальні (лікар, робітник), які мають виховний вплив; 2) міжособистісні (друзі, однокласники, супротивники), які сприяють особистісній орієнтації спілкування; 3) психологічні (позитивна особистість, нейтральна або негативна особистість).

Рольова гра може зображувати елементарний комунікативний акт (покупка, поздоровлення, знайомство) і складний комунікативний акт, що складається із серії елементарних актів (вибір маршруту подорожі у бюро подорожей, у залізничній касі). Найбільш розповсюджені форми рольових ігор: презентація, інтерв'ю, заочна подорож, прес-конференція, круглий стіл, телеміст, екскурсія, казка, репортаж, клуб по інтересах.

Викладений матеріал дозволяє зробити наступні висновки. За допомогою рольової гри вчи-

тель може розвивати усі види мовленнєвої діяльності учнів, і перш за всі усне мовлення, яке є провідним видом мовленнєвої діяльності на середньому ступені навчання. Рольова гра сприяє тому, що мовлення учнів стає змістовнішим, аргументованішим, складнішим за структурою мовного та мовленнєвого мате-

ріалу. Рольові ігри позитивно впливають на засвоєння лексичного матеріалу, покращення вміння швидко реагувати у стресових ситуаціях, що в свою чергу виділяють учня, майбутнього спеціаліста. Тож, в подальшому вбачаємо більш детальне вивчення нових методів навчання іноземними мовами.

Список використаної літератури

1. Леонтьев А.А. Некоторые проблемы обучения русскому языку как иностранному. – М.: Изд-во МГУ, 1970. – 88 с.
2. Артемов В.А. Психология обучения иностранным языкам: Учеб. пособие. – М.: Просвещение, 1983. – 222 с.
3. Маслыко Е.А., Бабинская П.К. Настольная книга преподавателя иностранного языка. Игровое обучение иностранным языкам и иноязычному общению. – Минск: Высшая школа, 1999. – 214 с.
4. Шерстюк О.М. Игры маленьких англичан // Иноземні мови. – 2001. – №1. – С.44-49
5. Вишневецький О.І. Діяльність учнів на уроці іноземної мови: Посібник для вчителів. – К.: Радянська школа, 1989. – 224 с.
6. Димент Л.Г. Организация игр на уроке // Иностранные языки в школе. – 1987. – №3. – С.10-16
7. Демішева А.К. Рольові ігри на уроках англійської мови // Англійська мова і література. – 2010. – №13. – С.2-9.

Кравчина Татьяна

кандидат психологических наук, доцент
кафедры иностранных языков
Хмельницкий национальный университет, Украина

МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ РОЛЕВЫХ ИГР НА УРОКАХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Использование игрового метода на уроках иностранного языка создает благоприятную психологическую атмосферу общения и помогает учащимся увидеть в иностранном языке реальное средство общения. Именно в игре ученик свободно импровизирует, выступает в роли активного собеседника. Ролевые игры положительно влияют на формирование познавательных интересов учащихся, способствуют сознательному усвоению иностранного языка, развития таких качеств, как самостоятельность, инициативность; воспитанию чувства коллективизма.

Ключевые слова: игра, язык, методика обучения, коммуникативная деятельность, технологии

Kravchyna Tetyana

Candidate of Psychological Sciences, Ph.D., Assistant Professor
Department of Foreign Languages
Khmelnytsky National University, Khmelnytsky, Ukraine

METHODOLOGICAL ASPECTS OF THE USE OF ROLE-PLAYING GAMES AT FOREIGN LANGUAGE LESSONS

Role-playing game has a great potential in teaching, educational and developmental aspects. In the game the student improvises freely, plays the role of an active interlocutor. Role-playing game that is mainly based on the solution of specific problems, ensures optimal activation of the communicative activity of students in the classroom. Role-playing game stimulates the desire of children to contact with each other and the teacher, creates equal conditions in conversational activities, destroys a traditional barrier of uncertainty. Role-playing games have a positive effect on the formation of cognitive interests of students, promote a conscious mastering of the foreign language, development of such qualities as independence, initiative; fostering a sense of community.

It helps to activate the processes of mental activity, to generate an interest for knowledge, to have a positive effect on child development. The use of game method of teaching facilitates the implementation of important teaching tasks: the creation of the psychological readiness of students for speech communication; ensuring the need for frequent repetition of linguistic material; training of students in the selection of the required speech variant that is preparation for the situational spontaneity of speech. To have effective results, role-playing game must meet the basic requirements as: stimulation of learning motivation, good preparation and clear organization, acceptance of game by the whole group and realization of the game in friendly and creative atmosphere

Key words: game, language teaching methodology, communicative activities, technology.